

Warszawa, 21-10-2024 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Stanisław Trociuk

II.510.1198.2024.MW

Dotyczy: DL-I.401.8.2024

Pan
Arkadiusz Myrcha
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Sprawiedliwości
ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z dnia 11 października 2024 r., dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie określenia wzorów pisemnych wyjaśnień dla podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka co do zakresu ich uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania (A533), Rzecznik Praw Obywatelskich zgłasza poniższe uwagi.

W pierwszym rzędzie z satysfakcją należy odnotować poprawę graficznej dostępności i przejrzystości sporządzonych projektów pouczeń, stosownie do uwag zgłoszonych pismem z dnia 6.08.2024 r., sygn. II.510.898.2024.MA w zakresie zastępowanych wzorów pouczeń. Z ubolewaniem wskazuję jednak, że **większość uwag zgłoszonych**

już na tamtym etapie wciąż pozostaje aktualna, a które to uwagi szczegółowo zostaną przedstawione w odniesieniu do każdego ze wzorów.

Podkreślenia wymaga jednocześnie fakt, że wciąż problematyczna pozostaje konstrukcja językowa treści pouczeń – w szczególności w zakresie gramatycznym oraz interpunkcyjnym. Na pierwszy rzut oka widać niewłaściwe umiejscowienie kropek, sztucznie „upraszczających” zdania, co jedynie utrudnia odbiór przekazywanych treści. Wzory cechują się również bardzo niskim wskaźnikiem wykorzystywania przecinków, choć są one konieczne w wielu miejscach. **Uwaga ta odnosi się do wszystkich przedłożonych do opiniowania wzorów wyjaśnień.**

Ponownie – jak w przypadku zastrzeżeń zgłoszonych w piśmie z dnia 6.08.2024 r. – wskazuję, że **załączniki do rozporządzenia w sposób wybiórczy odnoszą się do zakresu uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania, opisanych w art. 300 § 1-3 k.p.k.** W szczególności przedłożone do opiniowania wzory nie uwzględniają częściowo zmian, dokonanych ostatnimi nowelizacjami, które weszły w życie z dniem 15 lutego 2024 r. W sposób niekonsekwentny są opisywane ponadto uprawnienia obrońcy czy pełnomocnika, występującego obok strony, co może rodzić wątpliwość, że w zakresie, w jakim wzór wyjaśnienia nie odnosi się do reprezentantów procesowych stron, nie posiadają oni uprawnień procesowych do dokonywania w imieniu podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka czynności procesowych. Brak jest także wskazania odmienności w zakresie form postępowania przygotowawczego, co może rodzić wątpliwości w zakresie uprawnień przysługujących uprawnionemu podmiotowi w śledztwie oraz w dochodzeniu.

- I. **W zakresie wzoru wyjaśnień co do zakresu uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania dla podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, określonego w załączniku nr 1 do rozporządzenia, należy zgłosić następujące uwagi:**

1. Wątpliwości w zakresie wyjaśnień zawartych w załączniku nr 1 budzi klarowność dot. konieczności złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 § 1 k.p.k. w sytuacji, gdy w trakcie postępowania podejrzany/oskarżony skończy 18 lat. Stosownie bowiem do treści art. 79 § 1 pkt 1 k.p.k. obrona obligatoryjna utrzymuje się do stanu ukończenia pełnoletności, natomiast po 18 urodzinach dochodzi do ustania tej podstawy, w związku z czym rodzi się konieczność zwrócenia się o wyznaczenie obrońcy z urzędu. Brak pouczenia w tym zakresie może być problematyczny w szczególności względem tych osób, które w momencie wszczęcia postępowania w fazie *in personam* mają 17 lat.
2. Ponadto problemy rodzi utrzymany brak zawarcia we wzorze wyjaśnień pouczenia o treści art. 202 k.p.k., a także brak pouczenia w zasadniczym zakresie o treści art. 214 k.p.k. i art. 215 k.p.k. W szczególności wynika to z faktu, że choć wzór zawiera pouczenie o obowiązku poddania się badaniom, to nie precyzuje, o jakie badania (i wykonywane przez jakie podmioty) chodzi. Pouczenie zasadniczo pomija także treść art. 214 k.p.k. w zakresie wywiadu środowiskowego, który jest obligatoryjny względem oskarżonego, który w chwili czynu nie ukończył 18 lat. Choć względem treści zastępowanego wzoru próbowano uzupełnić te braki (częściowo stosownie do uwag zawartych w piśmie RPO z dnia 6.08.2024 r.), to przedmiotowe uzupełnienie nie jest wystarczające. Ponadto nie uwzględniono uwag przedstawionych w przytoczonym piśmie w zakresie potrzeby implementacji do wzoru pouczeń o treści: art. 257 § 1 i 2 k.p.k. (ograniczenia stosowania tymczasowego aresztowania), art. 259 k.p.k. (negatywne przesłanki stosowania środków zapobiegawczych), art. 360 (wyłączenie jawności), art. 361 k.p.k. (zasady udziału w rozprawie, co do której wyłączono jawność) i art. 374 § 1 k.p.k. (zasady obecności oskarżonego na rozprawie) oraz o treści przepisów dotyczących środków zapobiegawczych, o których mowa w rozdziale 28, innych niż tymczasowe aresztowanie. Ich umieszczenie w treści wzoru pouczeń jest konieczne, na co jednoznacznie wskazuje treść art. 300 § 1 k.p.k. w brzmieniu nadanym nowelizacją

z dnia 15 lutego 2024 r. Z tego względu ponownie postuluje włączenie ww. przepisów do treści wzoru, stanowiącego załącznik nr 1 do rozporządzenia.

3. Przedłożony do opiniowania wzór utrzymuje stan braku pouczenia o treści art. 76 k.p.k., z którego wynika możliwość działania na korzyść oskarżonego przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której pieczęą pozostaje oskarżony, który nie ukończył 18 lat. W projektowanym wzorze wyjaśnień powinna także znaleźć się wzmianka o art. 212 k.k.w., które zapewni wdrożenie art. 4 ust.1 lit. c Dyrektywy 2016/800 w zakresie pouczenia oskarżonego, który nie ukończył 18 lat, przy pozbawieniu wolności o prawie do szczególnego traktowania w czasie pozbawienia wolności, przewidzianego w art. 12 Dyrektywy 2016/800. Ponadto zgodnie z art. 5 Dyrektywy 2016/800 informacja o prawach przysługujących nieletniemu powinna być także przekazywana przedstawicielowi ustawowemu bądź innej osobie dorosłej wskazanej przez tego nieletniego, co także wymagało odnotowania w załączniku nr 1 do rozporządzenia, a nadto wynika z art. 300 § 1 *in fine* k.p.k. Uwagi w tym zakresie również przedstawiono pismem z dnia 6.08.2024 r. do aktualnie zastępowanego wzoru wyjaśnień.
4. Ponadto dostrzec można także nienależyte wyjaśnienie konsekwencji przewidzianych w art. 74 § 3a k.p.k. za odmowę poddania się badaniom (który to obowiązek pouczenie jednak wymienia w sposób prawidłowy). Nienależyte jest także pouczenie o obowiązku stawiennictwa z art. 75 § 1 k.p.k., w szczególności przez niewskazanie długości terminu zmiany miejsca pobytu, który rodzi obowiązek informacyjny po stronie podejrzanego. Podkreślenia wymaga także brak pouczenia o treści art. 133 § 2 k.p.k., art. 138 k.p.k. oraz art. 139 k.p.k., co także stanowiło przedmiot zastrzeżeń w piśmie z dnia 6.08.2024 r. Zaakcentowania wymaga także to, że pouczenie z art. 299b k.p.k. jest niekompletne, bowiem nie wskazuje, że chodzi o obecność podczas czynności, a nie jedynie o wsparcie w zakresie całego postępowania, co nie prowadzi do konkretyzacji i przejrzystości przyznanego ustawą uprawnienia. Wątpliwe jest także uznanie, że należyście

wyjaśniono rolę organów uczestniczących w postępowaniu. Tytułem przykładu – w stosunku do sądu nie wskazano, że pełni on szczególnego rodzaju kontrolę na etapie postępowania przygotowawczego, przez co pełniona rola i udział sądu w procesie wymiaru sprawiedliwości może być niejasny i budzić wątpliwości.

II. W zakresie wzoru wyjaśnień co do zakresu uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania dla podejrzanego nieporadnego ze względu na wiek lub stan zdrowia, określonego w załączniku nr 2 do rozporządzenia, należy zgłosić następujące uwagi:

1. Należy wskazać, że wątpliwe może być przyjęcie wskazanej w nim definicji pokrzywdzonego. Choć poważnych wątpliwości nie budzi wskazanie, że jest to osoba, której ktoś zrobił coś złego, to same przykłady wykorzystane do zobrazowania takiego stanu rzeczy mogą powodować konfuzję. Wynika to z faktu, że tak przyjęte objaśnienie nie odnosi się w żadnym stopniu do stanu zagrożenia dobra prawnego, a jedynie – ilustrując to za pomocą przestępstw skutkowych – do stanu ich naruszenia. W tym zakresie postuluje się nieco większą przejrzystość, wskazując, że także stan zagrożenia dobra prawnie chronionego może być przejawem tejże „złej aktywności” – chociażby przez uwzględnienie tego rodzaju przestępstw w katalogu przykładów.
2. Niektóre fragmenty wzorów – zastępowanego i zastępującego – różnią się od siebie. W tym zakresie nie wszystkie wprowadzone zmiany wydają się być trafne. Wśród nich wskazać można, że dla przejrzystości i klarowności wyjaśnień warto w projektowanym wzorze przywrócić podkreślenie, że wniesienie aktu oskarżenia kończy postępowanie przygotowawcze. W sposób jednoznaczny rozgraniczyłoby to fazy postępowania karnego. Również negatywnie należy ocenić odstąpienie od sprecyzowania terminu na wniesienie wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu, przy czym warto nie tylko powrócić do podkreślenia, że można uczynić to w

terminie 7 dni od otrzymania aktu oskarżenia, ale również zaznaczyć, że na etapie postępowania przygotowawczego można zrobić to w każdym czasie. Również w zakresie zmian, związanych z powrotem do poprzednich rozwiązań warto zaznaczyć, że usunięcie z ostatniego akapitu punktu 8 informacji o uwzględnieniu na korzyść faktu mediacji przy wymiarze kary może być przedwczesne. Mediacja jest bowiem instrumentem koncyliacyjnym, który ma szczególne znaczenie w przypadku osób niepełnoletnich i wpływ na kształtowanie postaw pożądanych społecznie.

3. Zasadnicze zastrzeżenia należy kierować pod adresem pouczeń o trybach konsensualnych. W pierwszym rzędzie trzeba wskazać, że pierwszy akapit pkt 10 wymaga powrotu do sformułowania „we wniosku do sądu” w miejsce zwrotu „napisane do sądu”. Posłużenie się terminem kodeksowym (obszernie stosowanym we wzorze wyjaśnień) nie wpływa negatywnie na komunikatywność tekstu, ale jednocześnie umożliwia przejrzyste wskazanie sytuacji procesowej, z którą w tym momencie podejrzany ma do czynienia. Znacznie poważniejsze zastrzeżenia budzi zwrot z drugiego akapitu pkt 10, bowiem wskazanie „gdy przyznajesz się” jest pojęciem nieostrym i niekoniecznie jednoznacznie przesądza o możliwości zastosowania tej instytucji. Podkreślenia wymaga, że treść art. 335 § 1 k.p.k. jednoznacznie wskazuje na przyznanie się do winy, podczas gdy podejrzany może przyznać się do popełnienia czynu, ale już nie do winy. W tym drugim przypadku wystąpienie z wnioskiem z art. 335 § 1 k.p.k. byłoby niedopuszczalne. Ponadto pouczenie co do treści art. 338a k.p.k. jest nieprecyzyjne, bowiem nieprawdą jest, że wystarczające jest napisanie wniosku o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzania dowodów, ale trzeba także wskazać sądowi, jaką proponuje się karę. Co więcej, pouczenie o treści art. 387 k.p.k. zawiera błędy merytoryczne. Prawdą jest, że w zakresie objętym wnioskiem o dobrowolne poddanie się karze z art. 387 § 1 k.p.k. pokrzywdzony nie może się mu sprzeciwić, lecz stanowisko, jakoby warunkiem skuteczności tego wniosku był brak sprzeciwu prokuratora jest

stanowiskiem *contra legem*. **Warunkiem skorzystania z trybu konsensualnego z art. 387 k.p.k. jest wyrażenie zgody przez prokuratora**, co *explicite* przewiduje treść art. 387 § 2 k.p.k. Konsekwencją takiego wyboru językowego przez ustawodawcę jest **niemożliwość przyjęcia dorozumianej zgody prokuratora wskutek niezłożenia sprzeciwu, bowiem zwrot „wyrazi zgodę” zakłada podjęcie konkretnego, uzewnętrznionego działania**. Potwierdza to także stanowisko doktryny, podkreślające niemożliwość przyjęcia zgody prokuratora przez fakt niezgłoszenia sprzeciwu (D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2024, art. 387.). Warte rozważenia jest także dokonanie zmiany terminologicznej w zakresie „wniosku o sprawę bez dowodów”, bowiem w istocie chodzi o „wniosek o skazanie bez przeprowadzania dowodów” – pojęcie „bez dowodów” jest mylące i wskazuje na fakt, że może dojść do potencjalnego prowadzenia postępowania przeciwko osobie, której winy nie można udowodnić.

4. Negatywnie należy odnieść się do zrezygnowania z pouczeń w zakresie postępowania przyspieszonego. W tym zakresie powinny ulec one przywróceniu w kształcie ujętym w zmienianej wersji załącznika. Ponadto doprecyzowania wymaga tryb przesłuchania przed konsulem oraz warunki zorganizowania takiego przesłuchania. Wzór wyjaśnień powoduje bowiem mylne przekonanie, że jest to regułą – podczas gdy zasadą jest przesłuchanie osoby w siedzibie organu prowadzącego postępowanie. Należałoby wyraźnie podkreślić, że takie przesłuchanie odbywa się również na stosowny wniosek – co ma znaczenie z punktu widzenia osób, które mogą przeprowadzić się za granicę w trakcie postępowania.
5. Należy zauważyć także brak w załączniku komplementarnych wyjaśnień w zakresie informacji o możliwości wyznaczenia obrońcy z urzędu, zarówno co do możliwości wyznaczenia takiego obrońcy tylko w celu wykonania określonej czynności, braku przeciwskażeń do wyznaczenia po skorzystaniu przez oskarżonego z nieodpłatnej

pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, jak również co do warunków przewidzianych dla cofnięcia wyznaczenia obrońcy (art. 78 § 1-2 k.p.k.).

III. W zakresie wzoru wyjaśnień co do zakresu uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania dla pokrzywdzonego, który nie ukończył 18 lat, określonego w załączniku nr 3 do rozporządzenia, należy zgłosić następujące uwagi:

1. W odniesieniu do wzoru zaproponowanego w zał. nr 3 do rozporządzenia, również i ten dokument wymaga dostosowania. Pokreślenia wymaga, że w kategorii „Twoje prawa procesowe” należy postulować powrót do uwzględnienia kwestii uczestnictwa pełnomocnika w danej czynności. Negatywnie należy ocenić także odstąpienie od wyjaśnienia konsekwencji niestawiennictwa oraz działań koniecznych do podjęcia w celu ich usprawiedliwienia w sekcji "Nieobecność". Kwestia stawiennictwa jest o wiele bardziej istotna w odniesieniu do czynności, w których jest ona obowiązkowa na wezwanie niż gdy jest ona fakultatywna. Takie ukształtowanie porządku wyjaśnień może budzić wątpliwość co do tego, czy i kiedy należy takie usprawiedliwienie przedłożyć. W celu zapewnienia koherentności i przejrzystości wymagane jest co najmniej powtórzenie kwestii usprawiedliwienia nieobecności, możliwych działań oraz konsekwencji nieusprawiedliwionego niestawiennictwa również i w tej sekcji – alternatywnie jej (ponowne) przeniesienie do tej sekcji z właściwym odniesieniem do sytuacji, w której osoba ma uprawnienie do wzięcia udziału w czynności i chce to zrobić, lecz z różnych przyczyn nie jest w stanie.
2. Ponadto sekcja „Twoje obowiązki” wskazuje na obowiązek poddania się badaniom z art. 192 § 1 k.p.k., ale milczy na temat sytuacji procesowych z art. 192 § 3 i 4 k.p.k., które też mają zastosowanie, w zakresie objętym pouczeniem. W szczególności wzór wyjaśnień pomija obowiązek z art. 192 § 2 k.p.k., który w odniesieniu do

pokrzywdzonego nieletniego jest szczególnie istotny. Za negatywne należy uznać także zrezygnowanie z pouczenia w zakresie przesłuchania za granicą - zazwyczaj decyzja w przedmiocie wyjazdu osób poniżej 18 roku życia jest od nich niezależna. Niemniej jednak należy pouczyć je o tym, że mogą ubiegać się o takie przesłuchanie oraz w jakim trybie się ono odbywa. Podkreślenia ponownie wymaga, że tryb przesłuchania przed konsulem oraz warunki zorganizowania takiego przesłuchania są odmienne od czynności przeprowadzanej w kraju. Zasadą jest przesłuchanie osoby w siedzibie organu prowadzącego postępowanie. Należałoby zatem wyraźnie podkreślić, że takie przesłuchanie odbywa się również na stosowny wniosek.

3. Wzór wyjaśnień nie obejmuje także pouczenia w zakresie tzw. trybów konsensualnych, w szczególności w odniesieniu do kwestii związanych z uprawnieniem do zgłoszenia sprzeciwu i skierowania sprawy do rozpoznania na zasadach ogólnych. Jest to o tyle istotne, że uniemożliwienie rozpoznania sprawy w ramach kodeksowych trybów konsensualnych jest uzależnione od jego działania, a zatem bierność będzie skutkowałą „dorożumianą zgodą” na procedowanie w tym trybie.
4. Bardzo istotne jest też wskazanie, że uprawnienia pokrzywdzonego w toku postępowania mogą się zmienić, jeśli w jego trakcie ukończy 18 lat - wówczas przecież dochodzi do samodzielnej jego reprezentacji i nie udziela mu się ponownego pouczenia w tym zakresie.
5. Ponadto nieścisłości wzoru wyjaśnień stwarza pominięcie wyjaśnienia niektórych praw i obowiązków, o których organ procesowy jest zobowiązany pouczyć pokrzywdzonego przed pierwszym przesłuchaniem albo niezwłocznie po ustaleniu pokrzywdzonego, jeżeli odstępuje się od jego przesłuchania, na zasadzie art. 300 § 2 k.p.k. W szczególności należało uściślić, że w wypadku braku osób najbliższych lub pozostających na utrzymaniu, prawa pokrzywdzonego w razie śmierci wykonuje prokurator, działając z urzędu. Załącznik nr 3 nie odnosi się także do art.

51 § 2a k.p.k. i warunków wystąpienia do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wyznaczenie reprezentanta dziecka, który został dodany przez art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 1606) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 lutego 2024 r., jak również do art. 315a k.p.k. dotyczącego warunków odstąpienia od przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka i prawa pokrzywdzonego do żądania przesłuchania w tym charakterze, chyba że prowadziłyby to do przewlekłości postępowania. Wzór wyjaśnień w sposób niedostateczny odnosi się ponadto do treści art. 43 § 8 k.k.w., wyznaczającego na jakiego rodzaju pomoc dla pokrzywdzonych środki Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, mogą być wydatkowane.

IV. W zakresie wzoru wyjaśnień co do zakresu uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania dla pokrzywdzonego nieporadnego ze względu na wiek lub stan zdrowia, określonego w załączniku nr 4 do rozporządzenia, należy zgłosić następujące uwagi:

1. Wzór w sposób nienależyty objaśnia treść art. 49a k.p.k. W odniesieniu do treści art. 49a § 1 k.p.k. należy wskazać, że prokurator również może działać na korzyść pokrzywdzonego oraz złożyć wniosek o orzeczenie na jego korzyść odszkodowania lub zadośćuczynienia. Ponadto brakuje pouczenia o treści art. 49a § 2 k.p.k., który przecież z uwagi na zawarty w nim termin prekluzyjny obwarowany jest surowym rygorem jego niedotrzymania. Niewykonanie uprawnienia pokrzywdzonego w przepisany terminie zamknie mu możliwość złożenia takiego wniosku w postępowaniu, co będzie skutkowało brakiem możliwości orzeczenia środka karnego z art. 41a § 1a k.k. Trzeba zwrócić uwagę, że prokurator – w przeciwieństwie do uprawnienia z art. 49a § 1 k.p.k. – nie może w tym przypadku podjąć działalności „w miejsce” pokrzywdzonego.

2. Wzór pouczenia w sposób klarowny nie wyjaśnia także różnic pomiędzy umorzeniem, a warunkowym umorzeniem postępowania. Z procesowego punktu widzenia różnice te są fundamentalne – z kolei dla osoby niebędącej prawnikiem, w szczególności dla adresata wzoru wyjaśnień, różnica pomiędzy trybem, specyfiką i konsekwencjami zakończenia postępowania w zależności od podanego sposobu nie jest oczywistością.
3. Wzór wyjaśnień nie obejmuje także pouczenia w zakresie tzw. trybów konsensualnych, w szczególności w odniesieniu do kwestii związanych z uprawnieniem do zgłoszenia sprzeciwu i skierowania sprawy do rozpoznania na zasadach ogólnych. Jest to o tyle istotne, że uniemożliwienie rozpoznania sprawy w ramach kodeksowych trybów konsensualnych jest uzależnione od działania, a zatem bierność będzie skutkowałą „dorozumianą zgodą” na procedowanie w tym trybie.
4. Wątpliwości może budzić także sposób ukształtowania – czy też wyjaśnienia – zasad odstępowania od anonimizacji danych. Wskazano, że można zostawić dane w aktach, gdy podejrzany/oskarżony dobrze zna pokrzywdzonego (pkt 9 akapit 2). Tymczasem to nie kwestia „dobrej znajomości osoby”, ale jego danych osobowych – czy w szczególności danych adresowych – może odgrywać rolę przy podjęciu decyzji co do ochrony danych pokrzywdzonego. Fakt znajomości personaliów nie może przesądzać o odstąpieniu od ochrony danych adresowych – szczególnie wówczas, gdy pokrzywdzony, w toku postępowania, zmienił adres do doręczeń. Sformułowanie „dobrze Cię zna” w tym więc ujęciu jest niezrozumiałe i wątpliwe – implikuje przede wszystkim relację o charakterze osobowym (dane osobowe), podczas gdy pkt 9 akapit 1 traktuje przede wszystkim o danych adresowych.
5. Negatywnie należy ocenić także odstąpienie od podania adresu strony internetowej Funduszu Sprawiedliwości. Jedynie pozornie zabieg taki jest irrelevantny z punktu widzenia osoby młodszej, sprawnie poruszającej się w sieci

Internet. W praktyce natomiast wielość stron internetowych może utrudniać skuteczne odnalezienie adresu www., który uprzednio był wskazany bezpośrednio.

6. Dodatkowo należałoby wprowadzić do załącznika pojęcie apelacji oraz objaśnić je we właściwym miejscu. Podkreślenia wymaga, że posługiwanie się jedynie pojęciem zażalenia jest mylące. Taka sytuacja będzie miała miejsce w szczególności wtedy, gdy ktoś będzie chciał odszukać – w oparciu o przedłożone pouczenie – kluczowe informacje na temat dostępnego środka odwoławczego. Ponadto wątpliwości budzi brak należytego objaśnienia roli i zakresu działania opiekuna prawnego lub kuratora. Negatywnie trzeba ocenić także rezygnację z udzielenia pouczenia w zakresie przesłuchania za granicą przez konsula. Jednocześnie konieczne jest uzupełnienie takiego pouczenia o wymóg złożenia wniosku o takie przesłuchanie, gdyż jak wspomiano wcześniej, zasadą jest przesłuchanie w siedzibie organu prowadzącego postępowanie. Podkreślenia wymaga, że zastępowany wzór wyjaśnień – choć zawierał pouczenie co do przesłuchania przez konsula – to pomijał możliwość złożenia wniosku w relewantnym zakresie.

V. W zakresie wzoru wyjaśnień co do zakresu uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania dla świadka, który nie ukończył 18 lat, określonego w załączniku nr 5 do rozporządzenia, należy zgłosić następujące uwagi:

1. Wzór nie zawiera pouczenia co do możliwości wyznaczenia pełnomocnika tylko do dokonania jednej czynności w postępowaniu. Wskazać należy, że choć podstawą do ustanowienia pełnomocnika z urzędu jest tzw. prawo ubogich (78 § 1 k.p.k. w zw. z art. 87 § 2 k.p.k. w zw. z art. 88 § 1 k.p.k.), to czym innym jest ustanowienie go na potrzeby całości toczącego się postępowania.
2. Ponadto uwzględnienia wymaga także możliwość przeprowadzenia przesłuchania przed konsulem oraz warunki zorganizowania takiego przesłuchania. Przedłożone

do opiniowania wzory pouczeń tworzą mylne przekonanie, jakoby tylko pokrzywdzony oraz podejrzany/oskarżony mogli zostać przesłuchani przed konsulem. Tymczasem art. 177 § 1b k.p.k. przewiduje możliwość przesłuchania świadka przez urzędnika konsularnego, jeśli świadek przebywa za granicą. W konsekwencji wzór wyjaśnień należy uzupełnić o pouczenie o możliwości uczestnictwa w przesłuchaniu przed konsulem, przy czym konieczne jest uwzględnienie możliwości złożenia stosownego wniosku w tym przedmiocie.

3. Ponadto dla klarowności pouczeń konieczne jest podkreślenie, że prawo do odmowy składania zeznań nie zwalnia z obowiązku stawiennictwa na wezwanie uprawnionego organu, a także pouczenie o konsekwencjach niestawiennictwa. Wymagany zatem jest powrót do pouczenia umieszczonego we wzorze zastępowanym, przy czym konieczne jest jego uzupełnienie o konsekwencje niestawiennictwa na wezwanie. Z przedstawionego do opiniowania wzoru nie wynika, aby nawet w razie możliwości skorzystania z tego prawa stawiennictwo było obowiązkowe. Wzór zakłada jedynie, że trzeba stawić się na każde wezwanie, nawet w sytuacji niewiedzy (faktycznej lub domniemanej). Uzupełnienie pouczenia o wskazany wyżej zakres przejrzyściej regulowałoby omawianą materię.
4. Podkreślenia wymaga także fakt, że pomimo sygnalizowanej pismem z dnia 6.08.2024 r. potrzeby uzupełnienia wzoru pouczeń o przebieg przesłuchania, opisany w art. 191 k.p.k., nie dokonano stosownej zmiany – również w odniesieniu do przedłożonego do opiniowania wzoru pouczeń. Jeszcze raz należy zaznaczyć konieczność jego uzupełnienia w powyższym zakresie.

VI. W zakresie wzoru wyjaśnień co do zakresu uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania dla świadka nieporadnego ze względu na wiek lub stan zdrowia, określonego w załączniku nr 6 do rozporządzenia, należy zgłosić następujące uwagi:

1. W pierwszym rzędzie należy poczynić pewną uwagę natury terminologicznej: wzór rozporządzenia w sposób niekonsekwentny posługuje się zwrotami „dziewczyna” oraz „kobieta”, przy czym – choć usterki te nie mają fundamentalnego charakteru – mogą wpływać na przejrzystość pouczeń z uwagi na cechy szczególne adresatów przedmiotowego wzoru.
2. Ponownie należy podkreślić, że informacja o przesłuchaniu przez konsula nie zawiera pouczenia o możliwości złożenia wniosku o przesłuchanie w tym trybie. Wskazanie trybu wnioskowego jest wymagane dla kompleksowości udzielanego pouczenia w tym zakresie.
3. Ponadto wątpliwości budzi sposób przedstawienia uprawnienia do odmowy składania zeznań, o którym mowa w art. 185 k.p.k. Wniosek o zwolnienie z obowiązku zeznawania dotyczy bowiem tych osób, które pozostają w **szczególnie bliskim stosunku osobistym**. Posłużenie się wyjaśnieniem „bliska osoba np. przyjaciel” budzi wątpliwości co do spełnienia kryterium z art. 185 k.p.k. Nie ulega wątpliwości, że choć przyjaciele należą do kręgu osób bliskich, to stopniowanie stosowane przez kodeks w art. 185 w brzmieniu: "szczególnie bliskim stosunku osobistym" zdaje się wskazywać na to, że tylko **wyjątkowo** przyjaciele zostaną umieszczeni w ramach tej kategorii stosunków. Dziać się będzie tak zazwyczaj tylko wtedy, gdy będą najbliższymi przyjaciółmi o najwyższym stopniu zażyłości. Konsekwentnie zatem pouczenie powinno mówić o "**najbliższym przyjacielu**", gdyż zakres pojęciowy słowa "przyjaciel" jest nieostry i może być nim zarówno bardzo bliski przyjaciel, jak i osoba w nieco lepszych relacjach, niż znajomy, ale o zbyt niskim - z punktu widzenia art. 185 k.p.k. - stopniu zażyłości.
4. Ponadto negatywnie należy ocenić zmianę w postaci usunięcia pouczeń co do informacji objętych tajemnicą. Podkreślenia wymaga fakt, że adresatami tego typu pouczeń mogą być również osoby pełnoletnie, które w wyniku upływu czasu lub wskutek szczególnych zdarzeń stały się adresatami pouczeń dla świadka nieporadnego ze względu na wiek lub stan zdrowia. Osoby takie mogą dysponować

informacjami niejawnymi, objętymi tajemnicą, z której zwolnić świadka można wyłącznie na zasadach przewidzianych przepisami kodeksu. W konsekwencji należy wrócić do udzielania pouczeń w zakresie informacji objętych tajemnicą, stosownie do pkt 5 zastępowanego rozporządzenia.

Uwagi te przekazuję na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 z późn. zm.) z nadzieją, że zostaną one uwzględnione w toku dalszych prac nad projektem.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/